

CIJENA KOPRIVNIČKE POVELJE IZ 1356. GODINE

THE PRICE OF KOPRIVNICA'S ROYAL CHARTER (FREE ROYAL BOROUGH) ISSUED IN 1536

Emil ČOKONAJ

Prilog

Srednja škola
Koprivnica

Emil ČOKONAJ CIJENA KOPRIVNIČKE POVELJE IZ 1356. GODINE

Sažetak

Na 7.58 hektara gradske površine 1350-ih godina živjelo je oko 1500 stanovnika. Oni su kralju redovito godišnje plaćali 8000 denara. Tako je po jednom građaninu godišnji porez kralju iznosio oko 5 denara, što i nije bio prevelik namet (pogotovo uzmemo li u obzir da su već tadašnji kmetovi za jednodnevnu tlaku mogli dobiti pola denara ili da je stanovnik Krapine s više od tri jutra zemlje godišnje morao plaćati kralju 50 denara).*

Ako bismo taj porez željeli (ili smjeli!) usporediti s današnjim cijenama, možda bi nam za usporedbu najbolje mogla poslužiti navedena cijena tadašnje krapinske "uskrsne" ovce (od 60 denara). Na temelju cijene današnje ovce od kojih 500 do 600 kuna, dolazimo do brojke od otprilike 70.000 kuna godišnjeg poreza kralju. Dakle, na 1500 građana to bi bilo 47 kuna godišnjeg poreza po stanovniku! Naravno, ovaj podatak možda ne bi bilo dobro koristiti baš u znanstvene svrhe, ali mogao bi se iskoristiti kao odgovor znatiželjnim učenicima u školi. U svakom slučaju, noviji podaci o tadašnjim cijenama mogli bi nam omogućiti točnije proračune ove povelje.

Ključne riječi: Slobodni kraljevski grad, povelja, Koprivnica, obračunska marka, denar

Key words: free royal borough, charter, Koprivnica, exchange rate, denari.

Ovaj je rad nastao zbog potrebe i želje da se barem približno odredi novčana vrijednost Ludovikove povelje Koprivnici iz 1356. godine. Kad u školi obrađujemo doba Ludovika Anžuvinca i njegovu povelju Koprivnici, učenici redovito pitaju: "A koliko je to vrijedilo?". Naravno, u povelji stoji jasan podatak o cijeni od "40 maraka, samo u uobičajenoj moneti i tekućoj vrijednosti".¹ No, sam za sebe taj nam podatak ne govori mnogo o tadašnjim cijenama, novčanim vrijednostima i njihovim odnosima.

* N. Klaić, Izvori za hrvatsku povijest do 1526. g., Zagreb, 1972., str. 208. N. Klaić sumnja da su takvi građani zapravo bili smatrani kmetovima!

¹ Koprivnica - Izabrane teme, H. Petrić, Koprivnica - slobodni kraljevski grad, Bjelovar, 1997., str. 54.

Obračunska marka

Kako bismo dobili vrijednost tih 40 maraka, treba odrediti barem neke tadašnje cijene. Najlakše bi to bilo učiniti kad bi nam bili dostupni nekakvi cjenici baš iz te 1356. godine. Nažalost, u dostupnim izvorima nisam pronašao takve podatke. No, vjerujem da će nam podaci o novčanim vrijednostima do 20 godina prije i 20 godina poslije 1356. također pružiti barem približan odgovor na postavljeno pitanje. To više što neke veće inflacije nije bilo sve do otkrića Novog svijeta.²

Najprije treba objasniti pojam spomenute "marke" u povelji. Iz podataka jasno možemo vidjeti kako marka zapravo nije bila neka stvarna i opipljiva metalna moneta, nego obračunski (računski) novac.³ Stvaranjem jedne takve obračunske monete htjela se očuvati vrijednost tadašnjeg platežnog novca. Naime, brojni su srednjovjekovni vladari i velikaši, koji su imali pravo kovanja novca, namjerno kvarili taj novac kako bi na taj način što više zaradili (npr. prilikom promjene novca).⁴ Nada Klaić nam na više mjesta u "Izvorima" donosi podatak da je jedna marka u to vrijeme vrijedila 200 (banskih) denara.⁵ Štoviše, ona u "Povijesti Hrvata u srednjem vijeku" navodi kako je Koprivnica povelju godišnje plaćala 8000 denara, što je navodno bio vrlo velik novac.⁶ Je li to baš bio tako velik novac, moći ćemo vidjeti iz daljnjih primjera.

Cijene

Prema onovremenim cijenama za 8000 denara moglo se kupiti 40 zemljišta s vinogradom ispod Kalnika,⁷ 20 mlinova,⁸ 133 "uskrsne" ovce...⁹ Postoji i podatak kako je zagrebački biskup 1330-ih godišnje plaćao papinsku desetinu za Zagrebačku biskupiju u vrijednosti od 141 do 145 maraka.¹⁰

Kako je svaki slobodan čovjek, s cijelim posjedom i dvorom (kurijom), u Slavoniji Ludoviku plaćao 21 denar poreza, možemo izračunati da je kralj od stanovnika Koprivnice dobivao protuvrijednost kao iz 380 kurija! Taj je podatak čak i u skladu s onim Nade Klaić, koja objašnjava koliko je ovaj porez opterećivao koprivničke građane. Ona prema veličini ovog poreza zaključuje da je Koprivnica tada imala oko 400 kurija.¹¹

² U: J. Adamček, Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine 15. do kraja 17. st., Zagreb, 1980., str. 296, stoji podatak kako monetarni poremećaji počinju tek od 1530-ih godina. Krivac tadašnje inflacije bile su goleme količine plemenitih kovina koje su Španjolci dopremali iz Amerike u Europu.

³ U djelu B. Mimica, Numizmatička povijest Istre i Kvarnera, Rijeka 1997., str. 554., jasno piše da je marka prvotno bila oznaka za određenu težinu, a zatim i za zakonom određenu vrijednost novca. Vidi i: J. Kulischer, Opća ekonomska povijest 1, Zagreb, 1957., str. 177.; Historijski zbornik, I. Kampuš, Porezni sustav u Slavoniji za vladanja Anžuvina, Zagreb, 1993., str. 19.

⁴ J. Kulischer, isto, str. 321.

⁵ N. Klaić, Izvori za hrvatsku povijest do 1526.g., Zagreb, 1972., str. 213. i 244.

⁶ N. Klaić, Povijest Hrvata u srednjem vijeku, Zagreb, 1990., str. 341.

⁷ J. Butorac, Regesta za spomenike Križevaca i okolice 1134 - 1940., Križevci, 1991., str. 37., navodi kako 1343. g. Grgur i Malčec prodaju nekom Ivanu zemljište s vinogradom pod Kalnikom za 1 marku.

⁸ Isto, str. 14. Neki Nikola iz Ravena 1381. g. kupuje tri mlina za 6 maraka.

⁹ N. Klaić, Izvori, str. 208. U Ludovikovo povelji Krapini 1347. g. stoji kako su građani Krapine za jedno ugošćivanje kralju dužni dati 1 uskrsnu ovcu vrijednu 60 denara, 100 kruhova, 6 pilića...

¹⁰ Historijski zbornik, I. Kampuš, Porezni sustav u Slavoniji za vladanja Anžuvina, Zagreb, 1993., str. 6.

¹¹ N. Klaić, Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku, Zagreb, 1976., str. 536.

Kaptolski su kanonici sredinom 14. stoljeća radnu obvezu (tlaku) svojim kmetovima plaćali pola denara na dan.¹²

Prema drugim podacima, možemo vidjeti kako je brezovičko-okički knez Ivan 1349. godine zakupio od arhiđakona goričkog Ivana posjede Prevlaku, Otok i Kosnicu za 30 maraka.¹³ Gradečka je pak općina u to vrijeme od 352 stanara sa svoga područja dobivala 6215 denara.¹⁴

Godine 1344. više je građana (neki i iz Koprivnice!) zakupilo zagrebačku kovnicu na jednu godinu za iznos od 300 maraka (po 25 maraka mjesečno!).¹⁵ Isti su građani te godine zakupili i godišnje prihode slavonskog bana Nikole Banića za čak 1350 maraka.¹⁶

Broj stanovnika

Ostaje nam istražiti koliko je Koprivnica 1356. godine zapravo imala građana, da je mogla plaćati taj porez od 8000 denara. Prema jednom, podatku Koprivnica se u srednjem vijeku unutar zidina prostirala na 7,58 hektara površine.¹⁷ Svaki podatak o broju tadašnjih Koprivničanaca može biti samo pretpostavka jer prvi potpuni popis stanovnika s hrvatskog područja imamo tek iz 1527. godine za grad Zadar.¹⁸ Nada Klaić, s obzirom na pretpostavku o 400 koprivničkih kurija, iznosi podatak o oko 2000 stanovnika,¹⁹ što bi donekle bilo u skladu s prosječnom veličinom jednoga tadašnjega grada. Taj bi podatak bilo dobro usporediti s pretpostavkama Nevena Budaka o veličini Gradeca (3500 stanovnika) i Varaždina (1600 stanovnika) 1368. godine²⁰ S obzirom na navedene podatke i vodeći računa o mogućim posljedicama strašne kuge 1348./49. (koju autori o srednjovjekovnoj Koprivnici, ali i Slavoniji nigdje ne spominju),²¹ možemo pretpostaviti da je grad tih godina imao prije 1500 nego 2000 stanovnika.

¹² N. Klaić, Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku, Zagreb, 1976., str. 557.

¹³ N. Klaić, Zagreb u srednjem vijeku, Zagreb, 1982., str. 65.

¹⁴ Isto, str. 241. Doduše, nije baš sasvim jasno kakav je to bio prihod: porez stanodavcima na iznajmljivanje stanova ili gradska renta?

¹⁵ N. Klaić, Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku, Zagreb, 1976., str. 545.

¹⁶ N. Klaić, Koprivnica u srednjem vijeku, Koprivnica, 1987., str. 65.; Historijski zbornik, I. Kampuš, Porezni sustav u Slavoniji za vladanja Anžuvina, Zagreb, 1993., str. 20. U V. Klaić, Povijest Hrvata, svezak drugi: dio drugi, Zagreb, 1901., str. 26., stoji "krivi" podatak od 1650 maraka!

¹⁷ B. Milić, Razvoj grada kroz stoljeća 2 - Srednji vijek, Zagreb, 1995., str. 155. - bez točne godine navodi prostornu veličinu nekoliko srednjovjekovnih gradova unutar zidina. Za Varaždin iznosi podatak od 17,83 ha, za Split 5,8 ha, Zadar 24,64 ha...

¹⁸ T. Raukar, Hrvatsko srednjovjekovlje, Zagreb, 1997., str. 169.

¹⁹ N. Klaić, Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku, Zagreb, 1976., str. 536.

²⁰ N. Budak, Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku, Zagreb - Koprivnica, 1994., str. 159 i 162. Za Gradec piše kako je tada "najmnogoljudnije naselje Slavonije". Broj stanovnika Varaždina mu je tek "gola pretpostavka".

²¹ T. Raukar, Hrvatsko srednjovjekovlje, Zagreb, 1997., str. 173 - 174. - napominje kako "vrelima ne možemo pratiti slijed i djelovanje epidemija na kontinentalnom prostoru tako dobro kao na obalnom pojasu".

SUMMARY

Around the year 1350, Koprivnica had had some 1500 inhabitants, living on 7,58 acres of civic area. These inhabitants were paying 8000 denari of regular annual dues to the king. So the annual royal tax was about 5 denari per one citizen, which in truth was not a huge burden (especially if we take into account the fact, that serfs of that time earned as much as half a denari wages for a day's work; or, that a Krapina citizen with land exceeding 3 acres, had to pay 50 denari²³ annual tax to the king).

If we want (or dare!) compare this tax with today's prices, maybe the best example would be the price of then Krapina's "Easter" sheep - 60 denari. Based on today's price of 500 - 600 kuna for a sheep, we end up with an approximation of 70.000 kuna annual tax to the king. Therefore, divided among the population of 1500 citizens, we get an annual tax of 47 kuna per citizen!

Naturally, these figures might not be useful for scientific purposes, but could be well used as additional information for curious students in schools.

In any case, new data on prices of that era could provide a more accurate calculation of this charter's worth and price.